

АНОТАЦІЯ

Чжан Чун. Методика формування акмеологічної культури майбутніх учителів музики у процесі вокально-хорового навчання – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 01 Освіта за спеціальністю 014 Середня освіта (Музичне мистецтво). – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Київ, 2021р.

У дисертації представлено результати формування акмеологічної культури студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів у процесі вокально-хорового навчання. Актуальність дослідження пов'язана з реформуванням сучасного суспільства, адже його духовне оновлення неможливе без відродження культурних традицій, орієнтації на цінності мистецької сфери, що висуває нові вимоги до фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва.

Визначено, що акмеологічної культура є невід'ємною частиною загальної професійно-педагогічної культури вчителя музичного мистецтва, відповідаючи за саморозвиток і самовдосконалення особистості протягом життя. Акмеологічна культура майбутнього вчителя музичного мистецтва привносить проектування в його загальну професійно-педагогічну культуру не лише орієнтуючи на загальнолюдські цінності, пов'язані з утвердженням своєї ролі і значення в соціальному і професійно-педагогічному середовищі, а й націлюючи на підвищення престижу професії вчителя музичного мистецтва, можливість особистісного впливу на духовний розвиток учнів засобами свого предмета; творче вдосконалення змісту, форм, методів музичної освіти школярів.

У дослідженні зазначено, що саме акмеологічна культура характеризує діяльність саморозвитку вчителя. Визначаючи акмеологічну культуру як систему, яка забезпечує самореалізацію особистості, підкреслено використання внутрішніх ресурсів і орієнтацію на умови навколишнього

середовища. З цієї позиції важливо досягти професійних, особистісних і духовних вершин саме в процесі індивідуалізації, адже вдосконалення досягають за допомогою акмеологічного знання як пізнання сукупності аспектів і властивостей відносин реальних об'єктів. Підтвердженням цього є закономірність самореалізації творчого потенціалу особистості в процесі фахової діяльності на шляху до високих досягнень.

Пріоритетними підходами до формування акмеологічної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі вокально-хорового навчання є системно-цілісний, духовно-особистісний, культурологічний, гедоністичний, поліхудожній, компетентнісний, творчо-діяльнісний. Розроблено структуру акмеологічної культури майбутнього вчителя музики, що охоплює: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-розвивальний, комунікативно-евристичний, творчо-проектувальний компоненти.

Основні принципові положення акмеологічної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва охоплювали: принцип інтегративного вивчення вокально-хорових дисциплін; принцип досягнення рівноваги інтелектуальної та емоційної складових у створенні художньо-музичного образу музичного твору; принцип активізації навчально-виконавського досвіду майбутніх учителів музики; принцип вільного вибору освітньо-акмеологічної траєкторії особистісного розвитку; принцип спонукання студентів факультетів мистецтв до творчого самовираження у практичній співацькій діяльності.

Критерієм мотиваційно-ціннісного компонента визначено міру мотиваційної спрямованості студентів на досягнення успіху у співацькій діяльності (показники: наявність пізнавального інтересу до співацької діяльності; прояв ціннісного ставлення до вокально-хорового мистецтва; прагнення до самовдосконалення власної вокально-хорової діяльності).

Критерієм когнітивно-розвивального компонента визначено ступінь якісного набуття знань у сфері вокально-хорового мистецтва та їх ефективного використання у продуктивній діяльності з учнями (показники: наявність сформованості мистецько-співацького тезаурусу; спроможність до

оцінювання творів хорового мистецтва; вияв здатності до практичного використання набутих знань у роботі з учнями).

Критерієм комунікативно-евристичного компонента визначено міру сформованості комунікативних умінь організації співацького середовища (показники: здатність до організації творчої взаємодії з учасниками хорового колективу; наявність адекватної самооцінки у процесі вокально-хорової роботи).

Критерієм творчо-проектувального компонента визначено ступінь фахової результативності щодо вокально-хорової роботи з учнями, окреслення її перспективного розвитку (показники: вияв здатності до самореалізації у творчій співацькій діяльності; спроможність до ефективного планування подальшого розвитку вокально-хорової діяльності).

На основі проведеної роботи розроблено педагогічні умови формування акмеологічної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва, а саме: створення сприятливого навчально-інформаційного середовища; забезпечення творчого інтерактивного спілкування; стимулювання акме-розвитку студентів з орієнтацією на самореалізацію в практичній діяльності.

Розроблено методичну модель акмеологічної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва, що від постановки мети й основних завдань охоплює: методологічні підходи, основні принципи мистецької діяльності студентів факультетів мистецтв, педагогічні умови, етапи експериментально-педагогічної роботи, ефективні методи формування акмеологічної культури майбутніх фахівців, що разом становить повний технологічний цикл.

Дослідно-експериментальна робота з формування акмеологічної культури майбутніх учителів музики у процесі співацького навчання включала констатувальний, формувальний та контрольний етапи. Методика констатувального експерименту була спрямована на визначення рівнів сформованості акмеологічної культури майбутніх учителів музики у процесі співацького навчання, а саме: високого, середнього та низького.

Високий рівень акмеологічної культури характеризується стійким пізнавальним інтересом до співацької діяльності, ціннісним ставленням до вокально-хорового мистецтва і прагненням до самовдосконалення власної вокально-хорової діяльності. Студентів, яких нами віднесено до високого рівня вирізняє якість знань у сфері вокально-хорового мистецтва та уміння їх ефективного застосування у роботі з учнями, легкість налагодження партнерських відносин і ділових стосунків в творчому колективі. Респонденти даного рівня здатні організувати репетиційний процес, дотримуючись конкретних часових рамок, зберігати на заняттях творчий характер співацької діяльності, у повній мірі реалізувати свій творчий задум й на високому рівні організувати концертний виступ. У процесі співацької діяльності вони проявляють творчу ініціативу, самостійність, креативність, яскравість і неординарність інтерпретації твору, потребу творчої реалізації власного задуму, мають чіткі уявлення про удосконалення свого співацького навчання.

Середній рівень акмеологічної культури проявляється сталим пізнавальним інтересом студентів до вдосконалення власної співацької діяльності, усвідомленням цінності вокально-хорового мистецтва, здатністю долати художньо-виконавські і комунікативні труднощі, негативні емоції у процесі організації творчої взаємодії з учасниками хорового колективу. Разом з тим, студенти середнього рівня проявляють поверховість знань в оцінюванні творів хорового мистецтва, що впливає на якість виконання практичної співацької діяльності й ефективність її організації. Таким студентам властивий наслідувальний стиль творчої діяльності, схильність до самореалізації у творчій співацькій діяльності. Переважна більшість у плануванні свого професійного зростання керуються вказівками педагога й ставлять перед собою цілі лише на найближчий період навчання.

Низький рівень акмеологічної культури властивий студентам, які проявляють недостатній пізнавальний інтерес до співацької діяльності, не усвідомлюють цінності вокально-хорового мистецтва. У студентів, яких нами віднесено до низького рівня відсутнє прагнення до самовдосконалення власної

вокально-хорової діяльності, спричинене обмеженим мистецько-співацьким тезаурусом і неадекватною самооцінкою. Студенти відчують труднощі у застосуванні теоретичних знань і умінь співацької діяльності у роботі з учнями. Їм властива невпевненість у власних силах, формалізм у виконанні педагогічних завдань, відсутність прагнення до творчої самореалізації у співацькій діяльності та власного бачення перспектив подальшого професійного розвитку.

Відповідно розробленій методиці формування акмеологічної культури формувальний експеримент включав спонукально-пізнавальний, аналітично-оцінювальний, орієнтувально-операційний та результативно-прогностичний етапи. Перший етап, спонукально-пізнавальний, був спрямований на формування мотиваційно-ціннісного компонента акмеологічної культури майбутніх учителів музики, зокрема, пізнавального інтересу до співацької діяльності, ціннісного ставлення до вокально-хорового мистецтва і прагнення до самовдосконалення власної вокально-хорової діяльності. У цілому вся методика першого етапу спрямовувалась на формування мотиваційної спрямованості студентів на досягнення успіху у співацькій діяльності. Методичний супровід даного етапу забезпечували методи активного навчання: моделювання і проектування педагогічних ситуацій; мотиваційних тренінгів; on-line майстер-класів; імітаційних вправ; інформаційного пошуку, зіставлення й обробки музичного матеріалу; групової дискусії; міжгрупового діалогу; інтерв'ювання; прямого і коментованого показу послідовності дій, прийомів і форм педагогічної діяльності; стимулювання художнього навчання; методи прикладу, навіювання і самонавіювання; самопідкріплення акме-рівня співацької діяльності в уяві.

Другий етап – аналітично-оцінювальний, забезпечував формування когнітивно-розвивального компонента акмеологічної культури – мистецько-співацького тезаурусу, спроможності до оцінювання творів хорового мистецтва, здатності до практичного використання набутих знань у роботі з учнями. Методика другого етапу спрямовувалась на якісне набуття знань у

сфері вокально-хорового мистецтва та їх ефективного використання у продуктивній діяльності й забезпечувалась методами: спільних дебатів, сократівських бесід, тематичних діалогів; порівняння, узагальнення, систематизації отриманих знань; поточного коментування; наочної презентації; перехресних спостережень; спільного аналізу; слухової діагностики і коригування вокального звуку; свідомого моделювання звуку; розвитку вокального слуху і досягнення найкращого звучання голосу; ескізного вивчення хорових творів і побіжного ознайомлення з партитурою; позиційної діяльності; імітаційної діяльності; проєктів; наочного показу аналізу твору; спонтанного виступу; комунікативно-інформаційні методи навчання: аудіо-, відеометоди, ІТ-методи; аналітико-пошукові методи, аналітичні тренінги; інтелектуальний квест-турнір; ігрові методи навчання (дидактичні, творчі, рольові).

Третій, орієнтувально-операційний етап, спрямовувався на формування комунікативно-евристичного компоненту акмеологічної культури майбутніх учителів музики, зокрема, здатності до організації творчої взаємодії з учасниками хорового колективу та вироблення адекватної самооцінки вокально-хорової роботи, що визначаються за мірою сформованості комунікативних умінь організації співацького середовища. Увесь спектр методичних заходів забезпечували методи створення колективного поля і колективної творчості; методи аудіо- та відеофіксації; хорової групової імпровізації; вербальної й невербальної комунікації; відеофіксації виконавських дій; самоаналізу, порівняння і зіставлення; тренінг позитивної самооцінки; портфоліо.

Четвертий етап – результативно-прогностичний, спрямовувався на формування творчо-проектувального компоненту акмеологічної культури майбутніх учителів музики: здатності до самореалізації у творчій співацькій діяльності, спроможності до ефективного планування подальшого розвитку вокально-хорової діяльності. Методичний супровід даного етапу забезпечували метод педагогічної імпровізації та експромту; педагогічного

модельовання; інтерпретаційного опрацювання вокально-хорових творів; адаптації музичного матеріалу; безпосереднього й опосередкованого самоаналізу; мета-плану; самопрограмування співацької підготовки; проектування акмерозвитку співацької діяльності.

Статистична обробка результатів контрольного експерименту дозволила встановити рівні сформованості акмеологічної культури студентів експериментальних і контрольних груп. В експериментальних групах високий рівень зафіксовано у 47,6%, середній – у 35,8%, низький – в 16,6%. У контрольних групах високий рівень виявлено у 16,6%, середній – 47,6%, низький – у 35,8%. Порівняльний аналіз рівнів сформованості акмеологічної культури у студентів експериментальних і контрольних груп до і після проведення дослідно-експериментальної роботи дозволив виявити позитивну динаміку, що свідчить про ефективність авторської методики й доцільність її впровадження у процес співацької підготовки майбутніх учителів музики.

Ключові слова: акмеологічна культура, майбутні вчителі музики, вокально-хорова підготовка, принципові положення, педагогічні умови, дослідно-експериментальна робота.

ABSTRACT

Zhang Chung. Methods of forming the acmeological culture of future music teachers in the process of vocal and choral education. - Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of the doctor of philosophy in the field of knowledge 01 Education on a specialty 014 Secondary education (Musical art). - National Pedagogical University named after M.P. Drahomanova, Kyiv, 2021.

The dissertation presents the results of formation of acmeological culture of students of faculties of arts of pedagogical universities in the process of vocal and choral education. The relevance of the study is related to the reform of modern society, because its spiritual renewal is impossible without the revival of cultural

traditions, focus on the values of the arts, which puts forward new requirements for professional training of future teachers of music.

It is determined that acmeological culture is an integral part of the general professional and pedagogical culture of a music teacher, responsible for self-development and self-improvement of the individual throughout life. Acmeological culture of the future music teacher brings design to his general professional and pedagogical culture not only focusing on universal values associated with the assertion of its role and importance in the social and professional pedagogical environment, but also aiming to increase the prestige of the profession of music teacher. the possibility of personal influence on the spiritual development of students by means of their subject; creative improvement of the content, forms, methods of music education of schoolchildren.

The study notes that it is acmeological culture that characterizes the activities of teacher self-development. Defining acmeological culture as a system that provides self-realization of the individual, the use of internal resources and focus on environmental conditions is emphasized. From this point of view, it is important to reach professional, personal and spiritual heights in the process of individualization, because improvement is achieved through acmeological knowledge as knowledge of a set of aspects and properties of the relationship of real objects. Confirmation of this is the pattern of self-realization of the creative potential of the individual in the process of professional activity on the way to high achievements.

Priority approaches to the formation of the acmeological culture of the future teacher of music art in the process of vocal and choral education are system-holistic, spiritual-personal, culturological, value, hedonistic, polyartistic, competence, reflective, creative-activity. The structure of acmeological culture of the future music teacher is developed, which includes: motivational-value, cognitive-developmental, communicative-heuristic, creative-design components.

The main principles of acmeological culture of the future teacher of music covered: the principle of integrative study of vocal and choral disciplines; the principle of achieving a balance of intellectual and emotional components in the

creation of artistic and musical image of a musical work; the principle of activating the educational and performing experience of future music teachers, the principle of free choice of educational and acmeological trajectory of personal development; the principle of encouraging students of art faculties to creative self-expression in practical singing activities.

The criterion of motivational-value component determines the degree of motivational orientation of students to succeed in singing (indicators: the presence of cognitive interest in singing; manifestation of values to vocal and choral art; the desire to self-improvement of their own vocal and choral activities).

The criterion of cognitive-developmental component determines the degree of qualitative acquisition of knowledge in the field of vocal and choral art and their effective use in productive activities with students (indicators: the presence of art and singing thesaurus; the ability to evaluate works of choral art; work with students).

The criterion of communicative-heuristic component determines the degree of formation of communicative skills of the singing environment (indicators: the ability to organize creative interaction with members of the choir; the presence of adequate self-esteem in the process of vocal and choral work).

The criterion of the creative-design component determines the degree of professional effectiveness in vocal and choral work with students, outlining its future development (indicators: manifestation of the ability to self-realization in creative singing; ability to effectively plan further development of vocal and choral activities).

On the basis of the conducted work pedagogical conditions of formation of acmeological culture of the future teacher of musical art are developed, namely: creation of the favorable educational and information environment; providing creative interactive communication; stimulating acme-development of students with a focus on self-realization in practice.

The methodical model of acmeological culture of the future teacher of musical art is developed that from statement of the purpose and the basic tasks covers:

methodological approaches, the basic principles of art activity of students of faculties of arts, pedagogical conditions, stages of experimental pedagogical work, effective methods of formation of acmeological culture of future experts, full technological cycle.

Experimental work on the formation of acmeological culture of future music teachers in the process of singing training included ascertaining, forming and control stages. The methodology of the observational experiment was aimed at determining the levels of formation of the acmeological culture of future music teachers in the process of singing training, namely: high, medium and low.

The high level of acmeological culture is characterized by a stable cognitive interest in singing, values of vocal and choral art and the desire for self-improvement of their own vocal and choral activities. Students, which we refer to a high level, are distinguished by the quality of knowledge in the field of vocal and choral art and the ability to effectively apply them in working with students, the ease of establishing partnerships and business relationships in the creative team. Respondents of this level are able to organize the rehearsal process, adhering to specific time frames, to preserve the creative nature of singing activities in the classroom, to fully realize their creative idea and to organize a concert performance at a high level. In the process of singing, they show creative initiative, independence, creativity, brightness and unusual interpretation of the work, the need for creative realization of their own idea, have a clear idea of improving their singing training.

The average level of acmeological culture is manifested by the constant cognitive interest of students to improve their singing, awareness of the value of vocal and choral art, the ability to overcome artistic and communicative difficulties, negative emotions in the process of creative interaction with choral members. At the same time, middle-level students show superficial knowledge in the evaluation of works of choral art, which affects the quality of practical singing activities and the effectiveness of its organization. Such students are characterized by an imitative style of creative activity, a tendency to self-realization in creative singing. The vast

majority in planning their professional growth are guided by the instructions of the teacher and set goals only for the next period of study.

The low level of acmeological culture is characteristic of students who show insufficient cognitive interest in singing, do not realize the value of vocal and choral art. Students, whom we classify as low, have no desire for self-improvement of their own vocal and choral activities, caused by a limited artistic and singing thesaurus and inadequate self-esteem. Students have difficulty applying theoretical knowledge and singing skills to work with students. They are characterized by insecurity, formalism in the implementation of pedagogical tasks, lack of desire for creative self-realization in singing and their own vision of prospects for further professional development.

According to the developed method of formation of acmeological culture, the formative experiment included motivational-cognitive, analytical-evaluation, orientation-operational and result-prognostic stages. The first stage, motivational and cognitive, was aimed at forming a motivational and value component of acmeological culture of future music teachers, in particular, cognitive interest in singing, values to vocal and choral art and the desire to self-improvement of their own vocal and choral activities. In general, all the methods of the first stage were aimed at forming the motivational orientation of students to achieve success in singing. Methodical support of this stage was provided by methods of active learning: modeling and designing of pedagogical situations; motivational trainings; on-line master classes; simulation exercises; information retrieval, comparison and processing of musical material; group discussion; intergroup dialogue; interviewing; direct and annotated demonstration of the sequence of actions, techniques and forms of pedagogical activity; stimulating art education; methods of example, suggestion and self-suggestion; self-reinforcement of the acme-level of singing activity in the imagination.

The second stage - analytical and evaluative, provided the formation of the cognitive and developmental component of acmeological culture - artistic and singing thesaurus, the ability to evaluate works of choral art, the ability to put into

practice the acquired knowledge in working with students. The methodology of the second stage was aimed at the qualitative acquisition of knowledge in the field of vocal and choral art and their effective use in productive activities and was provided by the methods of: joint debates, Socratic conversations, thematic dialogues; comparison, generalization, systematization of the received knowledge; current commenting; visual presentation; cross-observations; joint analysis; auditory diagnosis and correction of vocal sound; conscious sound modeling; development of vocal hearing and achieving the best sound of the voice; sketch study of choral works and a cursory acquaintance with the score; positional activity; simulation activities; projects; visual demonstration of the analysis of the work; spontaneous performance; communicative and informational teaching methods: audio, video methods, IT methods; analytical and search methods, analytical trainings; intellectual quest tournament; game teaching methods (didactic, creative, role-playing).

The second stage - analytical and evaluative, provided the formation of the cognitive and developmental component of acmeological culture - artistic and singing thesaurus, the ability to evaluate works of choral art, the ability to put into practice the acquired knowledge in working with students. The methodology of the second stage was aimed at the qualitative acquisition of knowledge in the field of vocal and choral art and their effective use in productive activities and was provided by the methods of: joint debates, Socratic conversations, thematic dialogues; comparison, generalization, systematization of the received knowledge; current commenting; visual presentation; cross-observations; joint analysis; auditory diagnosis and correction of vocal sound; conscious sound modeling; development of vocal hearing and achieving the best sound of the voice; sketch study of choral works and a cursory acquaintance with the score; positional activity; simulation activities; projects; visual demonstration of the analysis of the work; spontaneous performance; communicative and informational teaching methods: audio, video methods, IT methods; analytical and search methods, analytical trainings;

intellectual quest tournament; game teaching methods (didactic, creative, role-playing).

The second stage - analytical and evaluative, provided the formation of the cognitive and developmental component of acmeological culture - artistic and singing thesaurus, the ability to evaluate works of choral art, the ability to put into practice the acquired knowledge in working with students. The methodology of the second stage was aimed at the qualitative acquisition of knowledge in the field of vocal and choral art and their effective use in productive activities and was provided by the methods of: joint debates, Socratic conversations, thematic dialogues; comparison, generalization, systematization of the received knowledge; current commenting; visual presentation; cross-observations; joint analysis; auditory diagnosis and correction of vocal sound; conscious sound modeling; development of vocal hearing and achieving the best sound of the voice; sketch study of choral works and a cursory acquaintance with the score; positional activity; simulation activities; projects; visual demonstration of the analysis of the work; spontaneous performance; communicative and informational teaching methods: audio, video methods, IT methods; analytical and search methods, analytical trainings; intellectual quest tournament; game teaching methods (didactic, creative, role-playing).

Statistical processing of the results of the control experiment allowed to establish the levels of formation of acmeological culture of students of experimental and control groups. In the experimental groups, a high level was recorded in 47,6%, a medium level in 35,8%, and a low level in 16,6%. In the control groups, a high level was found in 16,6%, medium – 47,6%, low - in 35,8%. Comparative analysis of the levels of formation of acmeological culture in students of experimental and control groups before and after the experimental work revealed positive dynamics, which indicates the effectiveness of the author's methodology and the feasibility of its implementation in the singing training of future music teachers.

Key words: acmeological culture, future music teachers, vocal and choral training, principles, pedagogical conditions, research and experimental work.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДОСЛІДЖЕННЯ

1. Чжан Чун. Результати діагностики акмеологічної культури майбутніх учителів музики у процесі співацького навчання. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського: педагогічні науки. № 3 (66). Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2019. С. 249-254.

2. Чжан Чун. Методичний аспект формування акмеологічної культури майбутніх учителів музики у процесі співацького навчання. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського: педагогічні науки. № 4 (67). Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2019. С. 242-246.

3. Чжан Чун. Спонукально-пізнавальний напрям формування акмеологічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва. Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти: зб. наук. пр. наукове електронне видання <http://pptma.dn.ua/index.php/uk/>. гол. ред. проф. Л.Г. Гаврілова. Слов'янськ: ДДПУ, 2020. Вип. 13. С. 255-261.

4. Чжан Чун. Motivational aspect of formation of acmeological culture of students of faculties of arts of pedagogical universities. Мотиваційний аспект формування акмеологічної культури студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів. Scientific journal innovative solutions in modern science: ТК Meganom LLC, 2021. Vol. 1 (45) January, 2021. P. 197-215. ISSN 2414-634X.

5. Чжан Чун. Особливості фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. Сучасна мистецька освіта: матеріали I Міжнародних науково-практичних читань пам'яті академіка Анатолія Авдієвського. К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2017 р. С. 222-224.

6. Чжан Чун. Особистісний аспект підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до продуктивної діяльності з учнями. Сучасна мистецька освіта: матеріали II Міжнародних науково-практичних читань пам'яті

академіка Анатолія Авдієвського. К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018 р. С. 242-244.

7. Чжан Чун. Критерії сформованості акмеологічної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва. Сучасна мистецька освіта: матеріали III Міжнародних науково-практичних читань пам'яті академіка Анатолія Авдієвського. К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2019 р. С. 50-52.